

ZAGADNIENIA GOSPODARCZE

w świetle prasy i literatury ekonomicznej zagranicą

Nr 3

Rok V

S p i s r z e c z y :

I. J. SIEMIONOW

Metody Normowania Środków
Obrotowych Organizacji
Zleceniobiorczych Według
Poszczególnych Elementów
Wydatków i Źródeł Ich
Pokrycia.

Tłum. rozdz. III z książki
I. J. SIEMIONOWA p. t. "Środki
obrotowe zleceniobiorczych
organizacji budowlanych i
budów".
Gosfinizdat, Moskwa 1946 r.

7. Normatywy własnych środków
obrotowych w zakresie
poszczególnych elementów
wydatków.

I.J. SIEMIONOW.

METODY NORMOWANIA ŚRODKÓW OBROTOWYCH
ORGANIZACJI ZLECENIOBIORCZYCH WEDŁUG POSZCZEGÓLNYCH
ELEMENTÓW WYDATKÓW i ŹRÓDEŁ ICH POKRYCIA.

(ciąg dalszy)

7. Normatywy własnych środków obrotowych w zakresie poszczególnych elementów wydatków.

Własne środki obrotowe organizacji budowlanej dzielone są pomiędzy poszczególne elementy wydatków według uznania organizacji nadrzędnych (ministerstwo, centralny zarząd, zjednoczenie) zależnie od charakteru i konkretnych warunków wykonania robót.

W zakresie podziału własnych środków obrotowych organizacji budowlanych pomiędzy poszczególne elementy wydatków nie istnieją żadne obowiązujące normatywy.

W robocie praktycznej organów finansowych i organizacji gospodarczych zastosowuje się następujący przybliżony podział własnych środków obrotowych według poszczególnych elementów wydatków, bez uwzględnienia zniżek na mocy uchwały R.K.L. Z.S.R.R. z dnia 23.I.46r. (patrz tablica na str.2).

Przytoczyliśmy przykładowy tylko schemat podziału własnych środków obrotowych pomiędzy poszczególne elementy wydatków i nie należy go traktować, jako obowiązujący.

Konieczne poprawki do tego schematu wprowadzać należy na podstawie przestudiowania wszystkich właściwości danej organizacji budowlanej.

W schemacie tym widzimy, że główna część (do 60 % i więcej) wszystkich środków obrotowych organizacji budowlanych zaangażowana jest w remanentach rzeczowych (inwentarz, narzędzia, odzież robocza,

Nazwa pozycji normowanych środków obrot.	Nazwa organizacji budowlanych			
	Zjedn. prze- mysłowe	Zjedn. - plac bu- dowlany	Zjedn. bud. domów mieszkalnych	Zjedn. wy- specjaliz. lub montaż.
1. Przedmioty o nieznacznej wartości i szybko się zużywające: inwentarz, narzędzia i odzież robocza.	3,5	3,0	3,5	4,0
2. Paliwo i pasza	0,3	0,3	0,3	0,3
3. Inne (niezasadnicze) materiały pomocnicze	3,0	2,5	3,0	3,5
4. Zapasy pomocniczego gospodarstwa wiejskiego i wyżywienia społecznego (w wypadkach nieposiadania wydziałów zaopatrywania pracowników).	0,2	0,2	0,2	0,3
5. Produkcja niezakończona	0,6	0,5	0,5	1,0
6. Wydatki do podziału	0,4	0,3	0,3	0,2
7. Środki do rozliczenia (zleciendawcy za przedłożone rachunki za wykonane roboty).	2,8	2,8	2,8	3,5
8. Kasa i konta rozliczeniowe	0,5	0,4	0,4	0,7
9. Inne sumy pieniężne i wydatki (sumy do wyliczenia się, towary wyładowane i td.)	0,4	0,3	0,3	0,5
Razem	11,7	10,3	11,3	14,0
5^A W liczbie produkcji niezakończonej:				
a) w zakładach pomocniczych wytwórczych, pomocniczych usługowych i ubocznych, nieuprawnionych do samodzielnego bilansowania;	0,4	0,3	0,3	0,7
b) w zakresie pomocniczego gospodarstwa wiejskiego.	0,2	0,2	0,2	0,3
5^A W liczbie wydatków do podziału:				
a) tymczasowe (nieobjęte wykazem tytułów inwest.) urządzenia i instalacje;	0,2	0,2	0,2	0,1
b) inne wydatki	0,2	0,1	0,1	0,1

paliwa, pasze, materiały pomocnicze) i w niezakończonych produkcji. Następną z kolei najpoważniejszą pozycją wydatków organizacji gospodarczych są środki, zaangażowane w rozrachunkach ze zleceniodawcami za wykonane roboty. Odsetek tych wydatków w różnych zjednoczeniach waha się od 25 % (zjednoczenie budownictwa mieszkaniowego, zjednoczenie budownictwa przemysłowego) aż do 30 % (np. w wyspecjalizowanych zjednoczeniach) w stosunku do całości normatywu własnych środków obrotowych.

W przytoczonym schemacie największe wahania w podziale wydatków spotykamy przede wszystkim w zjednoczeniach wyspecjalizowanych oraz montażowych w pozycjach:

- a) produkcja niezakończona i
- b) środki obrotowe, ułożone w rozrachunkach ze zleceniodawcami za wykonane roboty .

Fakt większych wydatków w pozycji produkcji niezakończonych wynika z rozdzielenia sieci organizacji montażowych i wyspecjalizowanych w porównaniu ze zwykłymi zjednoczeniami oraz poważnych różnic w stopniu uprzemysłowienia robót wykonywanych przez wyspecjalizowane organizacje montażowe w swych specjalnych zakładach i oddziałach, nieuprawnionych do samodzielnego bilansowania (montaż gotowych do ustawienia elementów ścian, chodników, przepierzeń, łączenie elementów wiązań i tp.).

Znaczne uwięzienie środków obrotowych w rozrachunkach ze zleceniodawcami tłumaczy się wyjątkowym zróżnicowaniem sieci organizacji wyspecjalizowanych i montażowych (niewielkie, odosobnione pod względem terytorialnym tereny budowlane i placówki prowadzone przez kierowników budowy) oraz odległością poszczególnych takich placówek od swych zarządów i odcinków. Sytuacja ta w szeregu wypadków utrudnia załatwienie we właściwym czasie rozrachunków ze zleceniodawcami z tytułu wykonanych robót i prowadzi do unieruchomienia dużych sum środków obrotowych w tych rozrachunkach.

Celem porównania przytoczonych wyżej normatywów z rzeczywistym stanem rzeczy przytoczymy dane sprawozdawcze, dotyczące odsetków, jakie stanowią poszczególne pozycje normowanych środków w 37 ministerstwach, które finansuje Bank Przemysłowy. (Patrz tablica na str. 4).

Normowane środki obrotowe w obrocie	Normatyw wg przyt. schem. w wysok. 11,7 %	Według sprawozdań		
		Na l.I. 1945	Na l.I. 1946	Na l.I. 1947
1. Przedmioty o małej wartości i szybko się zużywające	30,0	18,84	22,45	25,32
2. Inne materiały (łącznie z paliwem i paszą)	28,2	13,97	18,89	21,57
3. Zapasy pomocniczego gospodarstwa wiejskiego	1,2	2,07	2,87	2,37
4. Wydatki do podziału	3,4	0,93	1,34	1,84
5. Niezakończona produkcja zakładów pomocniczych wytwórczych i usługowych oraz gospodarstwa wiejskiego	5,1	1,18	1,54	1,75
6. Kasa, rachunki rozliczeniowe	4,3	30,34	22,77	14,77
7. Inne sumy pieniężne	2,5	8,40	7,49	6,08
8. Zleceniodawcy z tytułu przedłożonych rachunków za wykonane roboty	24,0	23,29	21,87	25,40
9. Sumy do rozliczenia	0,8	0,98	0,81	0,90
R a z e m:	100,0	100,0	100,0	100,0

Z przytoczonej tablicy wynika, że największe przekroczenie normatywów ma miejsce w pozycji "Kasa, rachunki rozliczeniowe". Przyczyną tego jest nie zbyt niski poziom normatywu, lecz wyłącznie ta okoliczność, że w ciągu pierwszych dwóch lat powojennych (1946-1947) nasze organizacje budowlane nie miały dostatecznych zapasów wartości rzeczowych wskutek ich braku.

Przemysł nasz i organizacje zaopatrzenia nie mogły natychmiast po wojnie zaopatrzyć organizacje budowlane w dostateczne ilości niezbędnych im narzędzi, odzieży roboczej, drobnego inwentarza i innych wartości rzeczowych. Przyczyną tego było zniszczenie wielu zakładów przemysłowych oraz przeżywanie przez nie okresu przejściowego - przestawiania się z produkcji wojennej na produkcję pokojową. Wysiłki narodu radzieckiego, pod kierunkiem partii bolszewickiej i rządu, przestawiły nasz przemysł, jak zaznaczyliśmy wyżej; z końcem roku 1946 na tory produkcji pokojowej.

W ciągu tegoż czasu wiele spośród zniszczonych przedsiębiorstw odbudowane zostały w skali przedwojennej zdolności wytwórczej, a w szeregu wypadków nawet wyższej, i ponownie włączone do procesu produkcyjnego.

Wszystko to znacznie poprawiło warunki zaopatrzenia naszych budów i organizacji budowlanych w wartości rzeczowe. Z każdym dniem sytuacja ta wybitnie się poprawia i obecnie wiele organizacji budowlanych posiada wszystko, co jest potrzebne do zapełnienia ciągłości pracy, niektóre zaś zdążyły nawet zmagazynować wartości rzeczowe i towary niepotrzebne lub w nadmiernej ilości.

Potwierdzają to dane naszej tablicy. Tak np. odsetek pozycji "Przedmioty o małej wartości i szybko się zużywające" wzrósł z 18,84 % na 1.I.1945 r. do 25,32 % na 1.I.1947 r.; odsetek zaś pozycji "Inne materiały" zwiększył się niemal dwukrotnie, t. j. z 13,97 % na 1.I.1945 r. do 21,57 na 1.I.1947 r.

Jednocześnie stwierdzić możemy szybki spadek odsetka w pozycji "Kasa, rachunki rozliczeniowe", których suma zmalała z 30,34 % w dniu 1.I.1945 do 14,79 % w dniu 1.I.1947.

Należy zaznaczyć, że w ciągu r.1947 w organizacjach budowlanych dał się zauważyć dalszy wzrost remanentów rzeczowych i odpowiedni spadek wolnych sald pieniężnych w kasie i na rachunkach rozliczeniowych organizacji budowlanych.

Tak więc widzimy, że faktyczne zaangażowanie środków obrotowych w pozycjach 1, 2. i 6 naszej tablicy zbliża się coraz bardziej do mierników normatywnych, co uznać należy za zjawisko bardzo dodatnie.

Przytoczmy teraz dane bilansowe, dotyczące kilku zleceńobiorczych zjednoczeń wyspecjalizowanych i ogólnobudowlanych. (Patrz tablica na str. 6).

Widzimy, że i w tym wypadku największe odchylenia od wykazanych wyżej normatywów zachodzą w pozycjach: "Kasa i rachunki rozliczeniowe" oraz "Inne środki pieniężne i wydatki". Jest to przede wszystkim konsekwencja pomyslnego wykonania przez te organizacje planu robót, przyspieszenia tempa obrotu środków, a także - konsekwencją faktu, że wyspecjalizowane organizacje pracowały w latach 1945 - 1946 z dużym zyskiem, którego nie ściągaly we właściwym

czasie ministerstwa i centralne zarządy (w części przewidzianej w planie finansowym). W innych pozycjach faktycznie zapasy środków obrotowych były bądź na poziomie normatywów, bądź też zachodziły tu niewielkie odchylenia.

Istotną wadą obowiązującego obecnie trybu normowania środków obrotowych w organizacjach wyspecjalizowanych i montażowych jest fakt, że ta sama wysokość normatywu (14 %) obowiązuje wszystkie bez wyjątku organizacje montażowe. Właściwe czynniki powinny się zająć różniczkowaniem normatywów dla tych organizacji.

Istniejące obecnie organizacje montażowe jaszkrawo różnią się wzajemnie od siebie zarówno pod względem charakteru wykonywanych robót, jak i pod względem wielkości koniecznych do ich normalnego funkcjonowania wydatków i zapasów wartości towarowo-rzeczowych oraz innych środków. Nie można stosować mechanicznie tego samego normatywu np. do Zjednoczenia Centro-elektromontaż i Koksochim-montaż, gdyż działalność tych organizacji jest wybitnie różna pod względem charakteru wykonywanych robót.

Tak samo niesłuszne byłoby planowanie jednakowych wielkości własnych środków obrotowych dla takich wyspecjalizowanych zjednoczeń, jak Sojuzekskawacja i Sojuzdiekstrój lub Strojterm-izolacja.

Przytoczone na str. 3 dane o faktycznym stanie środków w obrocie w trzech wyspecjalizowanych zjednoczeniach zleceniobiorczych Ministerstwa Budowy Przedsiębiorstw Ciężkiego Przemysłu, różnych pod względem swej działalności, wykazują, jak silnie różnią się w nich wielkości środków obrotowych.

Należy zaznaczyć, że w zjednoczeniu Strojtermoizolacji zaangażowanie środków w rozrachunkach ze zleceniodawcami ma wyraźnie nie-normalny charakter. Biorąc pod uwagę oddalenie wzajemne od siebie organizacji tego zjednoczenia, dużą liczbą jego klientów i szeregiem innych czynników, komplikujących załatwienie rozrachunków we właściwym czasie, można uznać, że normalny odsetek środków, zaangażowanych w pozycji "Zleceniodawcy za przedłożone rachunki", nie powinien przekraczać 4 % rocznego programu robót. Po wprowadzeniu tej poprawki rzeczywiste zaangażowanie środków w obrocie w Zjednoczeniu Strojtermoizolacja wyniosłoby - zamiast 13,04 % - tylko 7,08 % rocznego programu.

w % rocznego programu robót

	Z j e d n o c z e n i a		
	Sojuz- ciepło- stroj	Kokso- chim- montaż	Stroj- termo- izolacja
Faktyczny stan środków w obrocie na 1.VI.1947 r.	8,58	15,39	13,04
Przedmioty o małej wartości, inne materiały i zapasy pomocniczego gospodarstwa wiejskiego	3,24	6,69	1,19
Materiały opisane, ale nie wy- wiezione	0,17	0,12	0,20
Wydatki do podziału	0,12	0,93	0,16
Niezakończona produkcja zakładów pomocniczych wytwórczych i usług gowych	0,26	1,29	0,03
Kasa, rachunki rozliczeniowe i inne środki pieniężne	0,85	2,97	1,24
Zleceniodawcy za przedłożone ra- chunki za wykonane roboty	3,76	3,20	9,96
Osoby obowiązane do wyliczenia się z przydzielonych im sum	0,17	0,09	0,26

Tak więc widzimy, że w wymienionych wyżej zjednoczeniach rzeczywiste zaangażowanie środków w obrocie (z poprawką dla zjednoczenia Strojtermoizolacja) waha się w granicach od 7,08 % do 15,39 % rocznego programu.

Jeszcze jaskrawszy obraz daje nam porównanie zaangażowania środków obrotowych w niektórych innych zjednoczeniach. Tak np. według stanu na 1 maja 1947 r. rzeczywiste zaangażowanie własnych środków obrotowych w aktywach obrotowych wynosiło: w zjednoczeniu Sojuzneftizolacja - 19,7 % programu rocznego, w Zjednoczeniu Wzrywpromstroj - 36,4 % i t. d.

W związku z powyższym wydaje się rzeczą racjonalną - przy ustalaniu normatywów własnych środków obrotowych - różniczkowanie tych normatywów dla specjalnych montażowych organizacji zleceniobiorczych, biorąc pod uwagę wszelkie specyficzne cechy ich działalności (struktura, rozrzucenie terytorialne, organizacja i wielkość robót i t. p.).

Przyjrzyjmy się odchyleniom od przytoczonych wyżej normatywów i zorientujmy się, w jakich kategoriach środków obrotowych odchylenia te zachodzą w poszczególnych zjednoczeniach ogólnobudowlanych w porównaniu z faktycznymi danymi bilansowymi.

Tablica porównawcza dla terytorialnych zjednoczeń ogólnobudowlanych.

(w % programu rocznego, wykonywanego własnymi siłami)

N a z w a normowanych pozycji środków obrotowych	Norma- tywy wg przyto- czonego wyżej schematu	Zjednoczenie Tagilstroj		Zjednoczenie Czusowstalstroj	
		faktycznie według bilansu			
		na 1.VII.46	na 1.X.46	na 1.VII.46	na 1.X.46
1. Przedmioty o małej wartości i szybko się zużywające	3,5	2,3	3,5	6,6	6,9
2. Inne materiały paliwa i pasze	3,3	3,5	4,1	4,9	5,2
3. Niezakończona produkcja zakładów pomocniczych wytwórczych, usługowych i pomocnych, nie uprawnionych do samodzielnego bilansowania	0,6	0,1	0,1	0,4	0,6
4. Wydatki do podziału	0,4	0,1	0,1	0,4	0,9
5. Środki zaangażowane w rozrachunkach za wykonane roboty	2,8	3,6	3,5	3,6	3,9
6. Kasa i rachunki rozliczeniowe	0,5	0,4	1,0	1,0	1,2
7. Inne środki pieniężne i wydatki (wyeksponowane towary, sumy do wyliczenia się, zapasy pomocniczego gospodarstwa wiejskiego i t.p.)	0,6	1,7	0,8	1,8	3,2
R a z e m	11,7	11,7	13,1	18,7	21,9

Z przytoczonych danych widać, że w zjednoczeniu Czusowstalstroj zachodzą jaskrawe odchylenia normatywów w porównaniu z przytoco-

nym wyżej schematem, szczególnie w pozycjach "Inne materiały" i "Przedmioty o małej wartości i szybko się zużywające". Jest zupełnie oczywiste, że zjednoczenie Tagilstroj w r. 1946 lepiej przestrzegało normatywy niż zjednoczenie Czusowstalstroj. Potwierdzają to również dane o zaangażowaniu środków w innych pozycjach wydatków ("Inne wydatki" i "Środki zaangażowane w rozrachunkach").

Jak mówiliśmy wyżej, uchwała R.K.L. Z.S.R.R. z dnia 20 lipca 1933 ustaliła maksymalną wysokość zaliczek na 10 % kosztu rocznego programu budowlanego. Następne uchwały L.K.L. Z.S.R.R. i C.K. W.K.P. (b) z dnia 11.II.1938 utrzymały te granice aż do roku 1938.

Z zaliczek powyższych przed r. 1938 organizacje budowlane pokrywały:

Koszt zapasów materiałów, dostarczonych na budowy	od 8,0 do 9,0 %
Wydatki z tytułu niezakończonego wykonania robót budowlano-montażowych (tylko w części materiałowej) przed wpływem płatności od zleceńodawców	od 1,0 do 2,0 %

Razem - do 10 % rocznego programu robót.

Wobec przejścia w r. 1938 na system rozliczania się za wykonywane przez organizacje zleceńobiorcze roboty budowlane tylko w zakresie faktycznie zakończonych części elementów konstrukcyjnych, uchwała R.K.L. Z.S.R.R. z dnia 26.II.1938 r. zwiększyła wysokość wypłacanych przez zleceńodawców zaliczek do 15 % rocznego programu robót zleceńobiorczej organizacji budowlanej. Z reguły zleceńodawcy opłacali przed tym wszystkie bez wyjątku wykonywane przez zleceńobiorców roboty na podstawie t.zw. dekadowych rachunków "procentówek", opartych często na sztucznym obliczeniu procentu gotowości tego lub innego obiektu. Przejście na nowy tryb rozrachunków, przy którym nie opłacano niewykończonych części konstrukcyjnych elementów aż do pełnego ich wykonania, wymagało zwiększenia w organizacjach budowlanych środków obrotowych na pokrycie zwiększonych wydatków na produkcję niezakończoną.

Zwiększenie wysokości zaliczki z 10 do 15 % zapewniało organizacjom budowlanym w zupełności pokrycie wydatków, wynikających zarówno ze zwiększonej wielkości produkcji niezakończonych,

jak i z konieczności zaopatrzenia się w niezbędne materiały budowlane, niezbędne do wykonania umownej wielkości robót budowlanych.

Ustalona uchwałą R.K.L. Z.S.R.R. z dnia 26.II.1938 r. maksymalna wysokość zaliczki (do 15 % rocznego programu robót) pozostaje w mocy dotychczas^{x)}. Nadto zaliczka ta ma obecnie charakter ściśle celowy: przeznaczona jest na stworzenie normatywnych zapasów zasadniczych materiałów i na lokowanie w roboty budowlano-montażowe w toku.

Przed rokiem 1942 ustaloną w umowie sumą zaliczki przelewano natychmiast po podpisaniu umowy na rachunek rozliczeniowy zleceńbiorky do jego dyspozycji w całości lub części, zależnie od warunków umowy. Przy takim trybie organizacja zleceńbiorkowa - z chwilą przelewu tych środków na jej rachunek rozliczeniowy - korzystała z nich według swego uznania na różne cele, niezależnie od tego, czy dostarczono, czy nie dostarczono na budowę materiały, wykonano czy nie wykonano umownej wielkości robót. Wskutek tego środki zleceńbiorkowców szły nieraz nie na zaopatrzenie zleceńbiorky w zasadnicze materiały, ani na pokrycie wydatków za produkcję niezakończoną, lecz przyczyniały się do zwiększenia zadłużenia dłużniczego.

Uchwała R.K.L. Z.S.R.R. z dnia 9.IV.1942 r. zniósła poprzedni tryb wydawania zaliczek. R.K.L. Z.S.R.R. ustaliła, że wypłacanie przez zleceńbiorkowców organizacjom zleceńbiorkowym zaliczek dozwolone jest tylko w miarę faktycznego pokrywania wydatków na zakupione przez zleceńbiorkowców zasadnicze materiały budowlane.

Kontrola przestrzegania obowiązującego trybu wypłaty zaliczek powierzona została przez rząd bankom inwestycyjnym. Oddziały banków inwestycyjnych czuwać powinny nad tym, by strony określały wysokość zaliczek nie automatycznie w maksymalnej piętnastoprocentowej wysokości, lecz zależnie od konkretnych warunków wykonania robót i od potrzeby gotówki na zaopatrzenie się przez organizacje zleceńbiorkowe w zasadnicze materiały oraz na wydatki w zakresie produkcji niezakończonej. Ustalono również, że suma,

---

x) Praca Siemionowa, z której przetłumaczono ten rozdział, oddana została do druku dnia 17.IV.1948 (przyp.tł.)

którą organizacja budowlana otrzymała ze specjalnego rachunku zaliczek, nie może przekraczać salda niezakończonych robót budowlano-montażowych, sumy opłaconych zasadniczych materiałów budowlanych oraz salda akredytyw i salda rachunków specjalnych, wystawionych za nabycie materiałów budowlanych, kontrola materialnej gwarancji z tytułu wypłaconych organizacjom zleceńbiorczym zaliczek pełnią banki specjalne.

Celem ułatwienia kontroli właściwego wykorzystania zaliczek, oddziały banków księgują sumy umownych zaliczek nie na ogólnym rachunku rozliczeniowym organizacji zleceńbiorczej, lecz na specjalnie w tym celu otwartym rachunku zaliczek. Z rachunku tego opłaca się rachunki i inne dokumenty płatnicze na zakupione materiały zasadnicze i na wydatki z tytułu ich transportu i dostawy, a także wystawia się akredytywy i otwiera się na te cele rachunki specjalne.

Zaznaczaliśmy już, że byłoby nieracjonalnie ustalać jednakową wysokość zaliczek dla wszystkich organizacji budowlanych.

Sprawę określenia wysokości zaliczki, wypłacanej przez zleceniodawcę organizacji zleceńbiorczej, należy w każdym wypadku traktować w sposób zróżniczkowany, biorąc pod uwagę rzeczywistą wielkość niezakończonych produkcji na danej budowie, a także rzeczywistą potrzebą organizacji budowlanej w zakresie gromadzonych materiałów. To znaczy, że w odpowiednich wypadkach zaliczka może być przyznana w wysokości 10-12-13 % programu rocznego, czyli w sumie niższej od maksimum, wynoszącego 15 %.

Tak więc prawo wypłaty zaliczek w wysokości do 15 % rocznego programu robót traktować należy, jako maksymalnie możliwą granicę zaliczkowania przez zleceniodawcę robót, zleconych na mocy umowy zleceńbiorczej organizacji budowlanej.

Przy obliczaniu sumy zaliczki należy brać za punkt wyjścia tylko dane, dotyczące wielkości zleconych organizacji zleceńbiorczej robót budowlano-montażowych, a więc w szczególności, nie należy brać pod uwagę kosztów następujących:

1) Wyposażenia technicznego, które zleceniodawca przekazuje zleceńbiorczy bezpłatnie, w miarę oddawania jego do montażu;

2) tych robót, które wykonują inne organizacje (roboty, wykonywane sposobem gospodarczym), sporządzania projektów, prace naukowo-badawczych i t.p.

Decydującym czynnikiem przy określeniu wysokości zaliczki jest odsetek kosztu materiałów w ogólnym koszcie robót budowlano-montażowych oraz liczba dni, jakiej odpowiadać powinien zapas materiałów. Tak np. jeżeli weźmiemy organizację zleceńbiorcy o rocznym koszcie umownych robót budowlano-montażowych, wynoszącym 8.000 tys. rb. i o odsetku zużycia materiałów, wynoszącym ^{tego kosztu} 50 %, to przy 45-dniowym zapasie materiałów wysokość zaliczki wyniesie:

$$\frac{8.000 \cdot 50 \cdot 45}{100 \cdot 360} = 500 \text{ tys. rb.}, \text{ czyli } 6,25 \% \text{ rocznej wielkości robót.}$$

W wypadkach zmiany w tym lub innym kierunku odsetka wydatków na materiały zmienić się musi (przy innych warunkach niezmiennych) również wysokość zaliczki. Tak więc, jeżeli w przykładzie naszym odsetek, przypadający na materiały, wyniesie 60 %, to wysokość zaliczki na zaopatrzenie się w materiały powinno się zwiększyć z 6,25 do 7,5 %;

$$\frac{8.000 \cdot 60 \cdot 45}{100 \cdot 360} = 600 \text{ tys. rb.}, \text{ czyli } 7,5 \%$$

Do otrzymanej sumy należy jeszcze dodać część zaliczki na niezakończone roboty budowlano-montażowe, a wtedy otrzymamy całość przypadającej zleceńbiorcy zaliczki.

Jak mówiliśmy wyżej, normalne saldo niezakończonych robót budowlano-montażowych oblicza się z reguły, biorąc za punkt wyjścia dane sprawozdawcze za czas ubiegły. Tak np. jeżeli według danych sprawozdawczych za rok ubiegły saldo niezakończonych robót budowlano-montażowych wynosi 1,5 % wielkości robót, wykonanych w ciągu roku, to część zaliczki, przeznaczona na ten cel, powinna wynosić $\frac{8.000 \cdot 1,5}{100} = 120$ tys. rb., ogólna zaś suma zaliczki wyniesie $600 \text{ tys. rb.} + 120 \text{ tys. rb.} = 720 \text{ tys. rb.}$, czyli 9,0 % rocznej wielkości umownej robót budowlano-montażowych.

Celem ułatwienia techniki obliczania wysokości zaliczki na zaopatrzenie w materiały, radzimy korzystać z załączonej do niniejszej książki tablicy, stosowanej w bankach, która zawiera ściśle obliczone sumy zaliczki przy różnych odsetkach materiałów i różnych normatywach zapasu materiałów, wyrażonego w dniach (załącznik)

Prócz zaliczek na pokrycie wydatków w zakresie niezakończonych produkcji i na zaopatrzenie się w główne materiały budowlane, organizacje zleceńbiorcze na mocy § 9 "Przepisów o finansowaniu budownictwa przez Bank Przemysłowy", zatwierdzonych przez R.K.L. ZSRR dn. 26.II.1938 - mają prawo przedkładać - do riszczenia z rachunku bieżącego zleceniodawcy - rachunki za dowiezione, lub wyprodukowane na placu budowlanym i gotowe do montażu metalowe, żelbetowe i drewniane konstrukcje, części, bloki, elementy instalacji sanitarno-technicznych i t.p. w ilości, nie przekraczającej bieżącego trzecztyściennego zapotrzebowania.

Wprowadzony przez uchwałę R.K.L. Z.S.R.R. z dn. 26.II.1938 tryb finansowania wydatków na dowóz i zaopatrzenie się w konstrukcje budowlane, gotowe bloki, części i t.d., stał się dla organizacji budowlanych silnym bodźcem ku jak najszerszemu stosowaniu konstrukcji gotowych i składanych, co przyspiesza tempo wykonania robót.

Zastosowanie w praktyce w ciągu lat przeszło dziesięciu omówionego trybu finansowania konstrukcji potwierdziło aktualność i słuszność decyzji rządu i umożliwiło znaczny postęp w zakresie stosowania składanych konstrukcji, gotowych bloków, części budowlanych i t.d., szczególnie przy budowach, wykonywanych sposobem szybkościowym.

Przy określaniu niezbędnej dla budownictwa sumy środków obrotowych, a w szczególności przy ustalaniu wielkości zaliczki rocznej należy - celem zapobieżenia podwójnemu finansowaniu tych samych wydatków - uwzględniać wartość przewidzianych do zamówienia konstrukcji, gotowych części składanych, bloków i t.p.

Roczny rozchód materiałów, który bierze się za podstawę obliczenia sumy zaliczki, zmniejszać należy o pełną wartość normalnego zapotrzebowania na konstrukcje opłacane przez zleceniodawcę.

Ilustrujemy to na następującym przykładzie:

Weźmy budowę o rocznej wielkości robót, wynoszącej 6.000 tys. rubli i o odsetku materiałów, wynoszącym w stosunku do całości kosztów robót 55 %. Załóżmy, że budowa ta, zamiast materiałów budowlanych, zastosuje gotowe bloki betonowe i żelbetonowe, stopnie, przepierzenia, a także składane konstrukcje drewniane, metalowe i inne na sumę 800 tys. rub. Załóżmy dalej, że na mocy umowy między zleceniodawcą i zleceńbiorcą samą zaliczką na zaopatrzenie się

w główne materiały określono w wysokości 65-dniowego zapasu.

Jaką sumą zaliczki należy wypłacić zleceniobiorcy?

Jak zaznaczaliśmy wyżej, należy - celem uniknięcia podwójnego finansowania tych samych wydatków - zmniejszyć roczny wydatek na materiały o wartość: rocznego wydatku na gotowe części i konstrukcje.

W konsekwencji możliwa do wypłacenia zleceniobiorcy suma zaliczki wyniesie

$$\frac{(6.000 \cdot 55) - 800 \cdot 65}{100 \cdot 360} = 451,4 \text{ tys. rb.}$$

nie zaś 595,8 tys. rb., które mogłyby otrzymać zleceniobiorca, gdybyśmy nie wprowadzili poprawki. Prócz tej zaliczki (451,4 tys. rb.) zleceniobiorca ma prawo przedłożyć zleceniodawcy do uregulowania rachunki za dostarczone na plac budowlany konstrukcje, gotowe części, bloki i t. p., w wysokości trzecziesięcznego zapotrzebowania bieżącego, co w naszym przykładzie wyniesie:

$$\frac{800 \cdot 3}{12} = 200 \text{ tys. rb.}$$

Koszt opłaconych przez zleceniodawcę konstrukcji i części ściąga on od organizacji zleceniobiorczych w miarę ich umiejscowienia w budowanym obiekcie, przy regulowaniu miesięcznych rachunków zleceniobiorców za wykonane roboty. Organizacja budowlana zachowuje przy tym swoje prawo do uzupełnienia - ze środków zleceniodawcy - zapasów konstrukcji i części, do wysokości trzymiesięcznego zapotrzebowania. Jeżeli na przykład, zleceniobiorca w ciągu pierwszych dwóch miesięcy swej pracy zużytkował połowę wszystkich przygotowanych konstrukcji i części, czyli - w naszym przykładzie - na sumę 100 tys. rb., które zleceniodawca potrącił przy regulowaniu rachunków miesięcznych, to organizacja budowlana ma prawo przedłożyć zleceniodawcy do uregulowania nowe rachunki na sumę.

$$(800 - 100) \frac{3}{12} - 100 = 75 \text{ tys. rb.}$$

Do chwili zupełnego zakończenia robót przez zleceniodawcę, cały koszt zapłaconych przez zleceniodawcę konstrukcji i części powinien być pokryty.

Należy mieć na względzie, że nie zawsze konstrukcje budowlane, części i t. p. przywozi się na budowę w stanie gotowym.

Nieraz wykonywa się je bezpośrednio na placu (drzwi, ramy do okien, tafle, konstrukcje, bloki i t. p.).

W tym wypadku, jeżeli konstrukcje, części i t. p. wykonują pomocnicze zakłady wytwórcze, pracujące przy budowie na zasadach zupełnego rozrachunku gospodarczego i uprawnione do samodzielnego bilansowania, organizacje nadrzędne powinny przydzielać im potrzebne środki obrotowe w wysokości, ustalonej dla analogicznych przedsiębiorstw przemysłowych.

Wypłacane przez zleceniodawców organizacjom zleceniobiorczym zaliczki na zaopatrzenie się w główne materiały i pokrycie wydatków na niezakończoną produkcję powinny być spłacone do chwili zupełnego zakończenia przez zleceniobiorcę powierzonych mu robót. Tryb spłacania zaliczki na zaopatrzenie w materiały określają dwustronne umowy pomiędzy zleceniodawcą a zleceniobiorcą. Jeżeli przy tym oddane na mocy umowy roboty wykańcza się całkowicie w roku bieżącym, to zaliczka, wypłacona organizacji budowlanej, spłacona być musi w terminach, umówionych przez strony, nie później jednak niż w ~~terminie~~ uiszczenia ostatniej raty należności za roboty, oddane przez zleceniobiorcę na mocy aktu zdawczo-odbiorczego.

Jeżeli zaś roboty, powierzone zleceniobiorcy, trwać będą również w roku następnym, to w tym wypadku, zależnie od wielkości planowanych robót na rok następny, zaliczkę należy bądź uzupełnić, bądź zmniejszyć do właściwej wysokości. Bierze się przy tym zwykle pod uwagę pozostałość robót, które należy wykonać na mocy umowy generalnej.

Jeżeli na początku roku lub w chwili zawarcia umowy zleceniobiorczej okaże się brak danych o zatwierdzonej rocznej wielkości robót, to wysokość zaliczki oblicza się na podstawie wielkości robót w pierwszym kwartale, pomnożonej przez cztery. Wypłacanie subprzedsiębiorcom zaliczek na zaopatrzenie się w materiały i konstrukcje oraz rozrachunki z tytułu tych zaliczek ułatwia zleceniobiorca generalny na warunkach, ustalonych w umowie stron.

Na mocy obowiązującego obecnie trybu postępowania, udzielanie organizacjom budowlanym pożyczek na rachunek zaliczek i kredytów bankowych przerywa się niezwłocznie (w pełni lub częściowo), jeżeli nie ma gwarancji właściwego i celowego ich użytkowania. Tak samo niewłaściwe, niegospodarne użytkowanie własnych środków obro-

201. 142

17

towych (zamrażanie ich w nienormalnych rozrachunkach, w nadmiernych zapasach wartości rzeczowych, nienormalne wzrastanie wydatków z tytułu produkcji niezakończonych, powstawanie strat i t.p.) stawia kierowników organizacji budowlanych wobec dylematu albo utracenia zdolności płatniczej w stosunku do dostawców, robotników i urzędników, albo też w odpowiednich wypadkach - groźby przerwania kredytów bankowych, finansowania przez banki robót i t.d.

W szeregu wypadków takie niewłaściwe użytkowanie środków obrotowych może doprowadzić do zupełnego zdeorganizowania działalności organizacji budowlanej.

Nie wolno mieszać w jednym kotle środków własnych i pożyczonych, jak to się zdarzyło w pierwszym okresie reformy kredytowej z r. 1930. Pomieszanie własnych i pożyczonych środków doprowadziło z jednej strony do osłabienia troski pracowników gospodarczych o najefektywniejsze zużycie środków obrotowych, a z drugiej strony osłabiło ich zainteresowanie w wynikach swej pracy.

W pierwszym okresie realizowania w naszym kraju reformy kredytowej 1930 r. istniało właśnie także pomieszanie i zatarcie różnic pomiędzy własnymi i pożyczonymi środkami organizacji gospodarczych, co przyniosło naszej gospodarce narodowej poważne szkody. Organy banków, tolerując automatyzm i brak odpowiedzialności indywidualnej, przydzielały środki państwowe przedsiębiorstwom, niezależnie od przebiegu wykonania programu produkcyjnego, sytuacji finansowej i wykonania przez przedsiębiorstwa swych zobowiązań wobec budżetu i państwa. Rząd surowo potępił taką praktykę. Uchwała Rady Pracy i Obrony z dnia 23 lipca 1931 mówi w tej sprawie:

Jedną z największych wad praktyki realizowania reformy kredytowej z r. 1930 było odarcie własnych środków organizacji gospodarczych z ich specyficznego charakteru i zatarcie różnic w warunkach użytkowania środków własnych i pożyczonych. Doprowadziło to - z jednej strony - do osłabienia sprężystości organizacji gospodarczych w gospodarowaniu i manewrowaniu środkami pieniężnymi, a z drugiej do pomniejszenia ich zainteresowania w wynikach finansowych swej pracy (obniżenie kosztu własnego, akumulacja zysków i t.p.)".

Rząd w szeregu uchwał zabronił użytkowania środków obrotowych przedsiębiorstw i organizacji budowlanych niezgodnie z ich przeznaczeniem. Zabroniono kategorycznie przedsiębiorstwom i organizacjom budowlanym lokowania środków obrotowych w inwestycjach, a także wypłacania z tych środków zaliczek dostawcom (z wyjątkiem spółdzielni przemysłowych). Wypłacanie zaliczek dostawcom, lokowanie środków obrotowych w inwestycjach i t.p. doprowadziłoby do pozaplanowej redystrybucji środków wydzielonych do dyspozycji organizacji, co doprowadziłoby do nadmiarów i przesycenia w zakresie środków obrotowych w jednych organizacjach (przedsiębiorstwach) i do braku tych środków w innych.

Doprowadziłoby to również do tego, że środki obrotowe kierowałyby się nie do tych kanałów i nie do tych dziedzin gospodarki, do których je przeznaczono. Tak samo - środków, przeznaczonych na kredyt krótkoterminowy, nie wolno używać do żadnych innych celów prócz tych, które wiążą się z wykonaniem przez organizacje budowlane zatwierdzonych planów robót.

Nie wolno np. pokrywać z pożyczek strat, które powstały w organizacjach budowlanych, ponieważ zatracą się przez to bodziec ku walce kierowników gospodarczych o bezdeficytowość i rentowność pracy.

Na mocy uchwały 35^{EG} Plenum Sądu Najwyższego Z.S.R.R. z dnia 28.X.1931 użytkowanie środków nie według ich przeznaczenia traktuje się, jako przestępstwo służbowe i winowajców należy pociągać do odpowiedzialności sądowej.

Wracając do sprawy źródeł środków organizacji budowlanych, należy stwierdzić, że prócz własnych środków obrotowych, tworzonych i uzupełnianych z zysku i ze środków budżetowych, a także prócz zaliczek, otrzymywanych od zleceńodawcy, odgrywają tu również pewną rolę legalnie powołane do tego celu środki innych organizacji i osób, noszące miano ustabilizowanych passywów.

Ustabilizowane passywa powstają ze stałych, niemających sald środków, pozostających w obrocie budów, a należących do innych organizacji i osób.

Do ustabilizowanych passywów organizacji budowlanych należą: przejściowe minimalne saldo płac robotników i urzędników; zadłuże-

nie wobec ubezpieczalni, w części, która odpowiada przechodnim zaliczonym sumom płac; rezerwy na płatności późniejsze (sumy przeznaczone na urlopy robotników i urzędników); stałe zadłużenie wobec dostawców, wynikające z ustalonego przez prawo trybu regulowania rachunków przy akceptowej formie rozliczeń ("Dostawcy za akceptowane rachunki - faktury").

Zadłużenie wobec robotników i urzędników z tytułu zaliczonej ~~to~~ płacy powstaje wskutek istniejących warunków rozliczeń między budową a pracownikami. Jak wiadomo, przy budownictwie, tak samo, jak i w innych dziedzinach przemysłu, wypłaca się robotnikom i urzędnikom zarobki dwa razy na miesiąc, co 15 dni. Płace za pierwszą połowę miesiąca (zaliczka) wypłaca się z reguły dnia 20-22-go tegoż miesiąca; płacą zaś za drugą połowę (rozliczenie ostateczne) - 7-10-go dnia następnego miesiąca. Tak więc w obrocie budownictwa stale pozostają środki, należące się pracownikom za 5-7 minionych dni, t. j. od chwili ostatniej wypłaty do wypłaty następnej. Przeciętne przechodnie saldo zadłużenia z tytułu rozliczeń z robotnikami i urzędnikami na koniec miesiąca równa się zawsze płacy piętnastodniowej czyli wynosi 50 % planowego funduszu płac na dany miesiąc.

W praktyce, przy obliczaniu środków obrotowych, zalicza się do ustabilizowanych passywów zadłużenie z tytułu płac w wysokości przypadającej za 6-8 dni.

Tak więc, jeśli miesięczny fundusz płac robotników i urzędników wynosi według planu 1.800 tys. rb., to - biorąc za podstawę przechodnie zadłużenie sześciodniowe (25 % miesięcznego funduszu płac), otrzymamy, że pozostałość środków w obrocie z tytułu rozrachunków z robotnikami i urzędnikami wyniesie (przy 24 dniach roboczych w miesiącu):

$$\frac{1800 \cdot 6}{24} = 450 \text{ tys. rb.}$$

Nie należy mieszać normalnego przechodniego zadłużenia z tytułu rozrachunków z robotnikami i urzędnikami z zalegającym zadłużeniem z tytułu płac. Jeżeli płac nie wypłaci się w terminie, t. j. po upływie 15 dni od ostatniej daty rozrachunków, to powstaje zadłużenie nienormalne (zaległe). Takie zjawisko jest

niedopuszczalne i prawo je topi. Oczywiście, zadłużenia zaległego z tytułu płac nie można traktować, jako źródło finansowania środków obrotowych organizacji budowlanych.

Zaliczane do ustabilizowanych passywów składki na rzecz ubezpieczeń społecznych zależą bezpośrednio od wysokości przechodniego zadłużenia z tytułu rozrachunków z robotnikami i urzędnikami. Zadłużenie wobec instytucji ubezpieczeń społecznych powstaje wskutek istniejącego trybu rozrachunków, przy którym przekazywanie środków instytucjom ubezpieczeń społecznych odbywa się jednocześnie z wypłatą zarobków. Wysokość tego zadłużenia wynosi 6 % ogólnej, przechodzącej na koniec miesiąca sumy zarobków niewypłaconych robotnikom i urzędnikom.

W naszym przykładzie przechodnie zadłużenie z tytułu składek do instytucji ubezpieczeń społecznych wyniesie:

$$\frac{450 \cdot 6}{100} = 27 \text{ tys. rb.}$$

Rezerwa na urlopy należne robotnikom i urzędnikom, równa się, przy równomiernym rozłożeniu urlopów, mniej więcej czterodniowej wypłacie w stosunku do miesięcznego funduszu płac. W naszym przykładzie bezwzględnie suma rezerwy na urlopy wyniesie:

$$\frac{1.800 \cdot 4}{24} = 300 \text{ tys. rb.}$$

Zadłużenie wobec dostawców z tytułu akceptowanych rachunków faktur powstaje wskutek ustalonych przez prawo terminów akceptu i regulowania rachunków. Tak np., przy akceptowej formie rozrachunku, ustalono następujące ostateczne terminy regulowania przez nabywcę rachunków dostawców: przy rozrachunkach międzymiastowych - w ciągu 10 dni, w ramach zaś obiegu dokumentów w jednym mieście - w ciągu 2 dni.

Przeciętnie uregulowanie rachunków wymaga 4 - 5 dni. Pragnąc obliczyć sumę stałego rocznego przeciętnego zadłużenia dostawcom, wynikającą z ustalonego trybu rozrachunków, należy ogólnej koszt wszystkich zgromadzonych w roku bieżącym materiałów (przypuśćmy, że koszt ten wyniesie 5.400 tys. rb.) podzielić przez liczbę dni kalendarzowych w roku (360) i otrzymany wynik pomnożyć przez przeciętne przechodnie zadłużenie wobec dostawców, w wysokości 4 dni.

Otrzymamy:

$$\frac{5.400 \cdot 4}{360} = 60 \text{ tys.rb.}$$

Suma powyższa służyć powinna do pokrycia normatywu środków obrotowych.

Ogólna suma ustabilizowanych pasywów w przytoczonych przykładach wyniesie:

a) przechodnie minimalne saldo płac	450 tys.rb.
b) zadłużenie z tytułu składek do instytucji ubezpieczeń społecznych	27 " "
c) rezerwy na urlopy	300 " "
d) zadłużenie wobec dostawców z tytułu zaakceptowanych rachunków - faktur	60 " "
R a z e m:	<u>837 tys.rb.</u>

Zaznaczamy przy tej sposobności, że nieraz w bilansie organizacji budowlanych, obok wymienionego wyżej zadłużenia normalnego, figuruje również zadłużenie zaległe z tytułu rachunków za otrzymane materiały, konstrukcje i t.p. Zadłużenie tego rodzaju powstaje wskutek nadmiernego zamagazynowania w organizacjach budowlanych towaru, a także wskutek strat, wskutek zamrożenia dużych sum w zadłużeniu dłużniczym, albo też wskutek ogólnego braku środków obrotowych.

Oczywiście zadłużenie tego rodzaju nie może być normalnym źródłem środków organizacji budowlanych, ponieważ niepunktualne regulowanie rachunków zakłóca pracę i utrudnia finansową sytuację dostawców. Dlatego wszelkie zaleganie z płatnościami należy jak najszybciej likwidować.

W bilansach organizacji budowlanych spotykamy również inne typy rozrachunków, jak np. zadłużenie z tytułu rozliczeń pomiędzy zleceniobiorcami i zleceniodawcami za wykonane roboty, które to zadłużenie powstaje na podłożu istniejących przepisów o finansowaniu budownictwa; zadłużenie dłużnicze i t.p.

Do zadłużenia dłużniczego w organizacjach budowlanych należą: rozrachunki z subprzedsiębiorcami z tytułu wypłaconych zaliczek za zaopatrzenie w materiały budowlane; rozrachunki z sub-

przedsiębiorcami z tytułu zapłaconych konstrukcji i części; rozrachunków ze zleceniodawcami z tytułu przedłożonych rachunków za wykonane roboty budowlano-montażowe (nieopłacone roboty za trzecią dekadę miesiąca).

W bilansie zleceniodawcy zadłużenie powstaje z tytułu rozrachunków ze zleceniobiorcami za wypłacone zaliczki oraz z tytułu rozrachunków ze zleceniobiorcami z tytułu opłaconych konstrukcji i części budowlanych.

Wszystkie wymienione rozrachunki są legalne i wynikają z istniejącego trybu wydawania przez zleceniodawców zaliczek zleceniobiorcom oraz z istniejących przepisów w zakresie rozrachunków za wykonane roboty. Jednakże i te rozrachunki mają czasem charakter nienormalny. Zdarza się to w tych wypadkach, gdy zleceniodawcy przy niedostatecznej kontroli ze strony banków pozwalają sobie na nadmierne finansowanie organizacji zleceniobiorczej w formie zaliczek i rozrachunków tymczasowych albo też zbywają im materiały i świadczą usługi, nie załatwiając we właściwym czasie rozrachunków i t. p.

Różne niedopuszczalne rozrachunki pomiędzy zleceniodawcą a zleceniobiorcą kryją się często w rubryce "Inni dłużnicy", na którym to koncie zleceniodawcy księgują sumy, przepłacone z tytułu sporządzania aktów, wyświadczone usługi, za które nie przeprowadzono rozrachunków za pośrednictwem banku i t. p. Dlatego należy ściśle kontrolować stan rozrachunków w budownictwie.

Prócz środków, unieruchomionych w rozrachunkach normalnych, spotyka się można czasem w bilansie organizacji budowlanych duże sumy środków, które osiadły w nienormalnym zadłużeniu dłużniczym z tytułu rozrachunków ze zleceniodawcami, dostawcami i t. d. Do tego zadłużenia należą: rozrachunki ze zleceniodawcami z tytułu nieuregulowanych w terminie (waległych) rachunków za wykonane roboty; dłużnicy za wysłane materiały i wyświadczone usługi; rozrachunki organizacji zleceniobiorczej ze swymi zakładami pomocniczymi, produkcyjnymi i usługowymi, wymagające zwrotu oraz inne rozrachunki.

Powstanie tego zadłużenia w bilansie organizacji budowlanej świadczy o nienormalnym stanie jej gospodarki finansowej i, oczywiście, nie uzasadnia ich interes sprawy. Tego rodzaju zadłużenia nie tylko nie należy normować, lecz przeciwnie, należy z nim stanowczo walczyć, gdyż odciąga ono środki obrotowe ze szkodą dla budownictwa. Zadłużenie tego rodzaju powstaje nieraz wskutek wzrostu nienormalnego zadłużenia wierzycielskiego, co również jest niedopuszczalne.

Przy właściwej organizacji gospodarki finansowej nienormalne zadłużenie dłużniczo-wierzycielskie nie powinno mieć miejsca.

Trzeba jednak stwierdzić, że w niektórych zjednoczeniach budowlanych nienormalne zadłużenie dłużnicze i wierzycielskie ma charakter chroniczny i dochodzi do dużej skali.

Tłumaczy to głównie wadliwa organizacja gospodarki finansowej, niegospodarność, a często i pieniactwa pomiędzy zleceniodawcami i zleceniobiorcami przy regulowaniu obrachunków.

Właściwe zorganizowanie stosunków umownych pomiędzy zleceniodawcą a zleceniobiorcą, terminowe i ściśle rozrachowywanie się bez pieniactwa, usprawnienie planowania finansowego - oto są konieczne warunki zlikwidowania nienormalnego zamrażania środków w rozrachunkach i przyspieszenia obiegu środków w budownictwie.

Po określeniu stanu posiadania własnych środków obrotowych oraz ustabilizowanych passywów i zaliczek, można określić, o jaką sumę uzupełnić trzeba środki obrotowe organizacji budowlanej, albo też - jako sumę należy z nich wycofać, odpowiednio do zatwierdzonych dla danej organizacji budowlanej normatywów.

Własne środki obrotowe przydzielają organizacji budowlanej organizacje nadrzędne: zjednoczenie, centralny zarząd, ministerstwo. Ministerstwa ^{zaś} ze swej strony otrzymują fundusze na powiększenie środków obrotowych od Ministerstwa Finansów. Organizacje nadrzędne mają prawo redystrybucji przydzielonych im środków obrotowych pomiędzy poszczególne należące do nich zjednoczenia i centralne zarządy. Korzystając z tego prawa, organizacje nadrzędne powinny dokładnie obserwować stan środków obrotowych, nie pozwalając na gromadzenie ich w nadmiarze przez podległe im jednostki.

Im wyższą będzie rentowność organizacji budowlanej, im pomyślniej będzie ona walczyć o wcielenie w życie zasad rozrachunku gospodarczego i o przestrzeganie dyscypliny rozrachunkowej, tym lepszy będzie stan jej środków obrotowych i - odwrotnie, tam gdzie organizacje budowlane pracują deficytowo, zachodzi "przejadanie" środków obrotowych.

Celem większego zainteresowania kierowników instytucji gospodarczych sprawą wzmocnienia swej własnej bazy gospodarczej, należy również ściśle regulować wielkość środków obrotowych organizacji budowlanych, zależnie od przebiegu wykonania programu i finansowo-ekonomicznych mierników pracy. Środki obrotowe należy przy tym uzupełniać przede wszystkim z osiągniętych zysków, a dopiero na ostatnim planie - ze środków budżetu państwowego. Jednakże przy sanowaniu (kompensowaniu) przez Ministerstwa, centralne zarządy czy zjednoczenia strat organizacji budowlanej nie wolno poprzestać tylko na wywodach typu obrachunkowego. Konieczna tu jest głęboka techno-ekonomiczna analiza przyczyn powstawania strat oraz środków zapewniających rentowną pracę organizacji zleceniobiorczej. Przydzielanie środków obrotowych organizacjom, pracującym deficytowo, należałoby uzależnić od tego, jak wykonują one dyrektywy ministerstwa, centralnego zarządu i organów finansowych, dotyczące zlikwidowania strat i innych przekroczeń natury finansowej w budownictwie. Niestety - sankcje tego rodzaju stosuje się w praktyce do organizacji budowlanych o wiele rzadziej, niż zachodziłaby tego potrzeba.

Normalna praca organizacji budowlanej wymaga, by miała ona do swej dyspozycji przeciętnie sumą środków obrotowych, równą 24-25 % ustalonego rocznego programu robót budowlano-montażowych.

Podział tych środków organizacji budowlanej (zarówno własnych, jak wypożyczonych) pomiędzy poszczególne elementy wydatków zjednoczenia budowlanego, budującego zakłady przemysłowe na kilku placach, przedstawia się w przybliżeniu jak wykazuje tablica na str. 25

Poza tym, jak zaznaczyliśmy wyżej, organizacja budowlana ma prawo do otrzymania koniecznych środków na stworzenie trzymiesięcznego zapasu konstrukcji metalowych i części budowlanych oraz na sezonowe zapasy materiałów.

w % rocznego programu robót

Nomenklatura normowanych środków	z własnych środków obrotowych	z zaliczek zleceniodawcy	R a z e m
1. Materiały zasadnicze	--	10,0	10,0
2. Inne materiały pomocnicze	3,0		3,0
3. Paliwo i pasze	0,3		0,3
4. Drobny inwentarz o małej wartości, narzędzia i odzież robocza	3,5		3,5
5. Zapasy pomocniczej gospodarki wiejskiej i odżywiania społecznego	0,2		0,2
6. Niezakończona produkcja ogółem	0,6	3,0	3,6
7. Budowle tymczasowe (nieobjęte wykazem tytułów inwestycyjnych) oraz inne wydatki do podziału.	0,4		0,4
8. Środki w stadium rozrachunku	2,8		2,8
9. Kasa i rachunki rozliczeniowe	0,5		0,5
10. Inne wydatki i środki pieniężne	0,4		0,4
R a z e m:	11,7	13,0	24,7
<u>W % liczbie produkcji niezakończonej:</u>			
Roboty budowlane-montażowe		3,0	3,0
Zakłady pomocnicze wytwórcze, pomocnicze usługowe i uboczne, nie uprawnione do samodzielnego bilansowania oraz pomocnicze gospodarstwa wiejskie..	0,6		0,6

